
7.1 ΤΟ 1821 ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

I. ΚΕΙΜΕΝΟ:

Κατά την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 στην *εθναρχία* της Κύπρου βρισκόταν ο *Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός*. Η αγάπη του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού για τα γράμματα και η επιθυμία του για τη μόρφωση και τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των Ελλήνων της Κύπρου ήταν γνωστή. Ήδη το 1812 είχε δημιουργήσει την περίφημη Ελληνική Σχολή, το σημερινό Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας.

Η Φιλική Εταιρεία: Μέλη της *Φιλικής Εταιρείας* που προετοίμαζε την Επανάσταση εναντίον των Τούρκων υπήρχαν και στην Κύπρο. Ανάμεσα σ' αυτά συγκαταλεγόταν και ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, ο οποίος είχε μυστική επικοινωνία με την ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας. Οι μυστικές συναντήσεις με τους απεσταλμένους της Φιλικής Εταιρείας γίνονταν σε υπόγεια σήραγγα που ένωνε την Παλιά Αρχιεπισκοπή με την Ελληνική Σχολή.

Αφοπλισμός – Προγραφές:

Επειδή η Κύπρος βρισκόταν πολύ κοντά στα τουρκικά παράλια και σε μεγάλη απόσταση από την Ελλάδα αλλά και λόγω του ότι οι Κύπριοι δεν διέθεταν ναυτικό, δεν είχαν ικανοποιητικό στρατιωτικό εξοπλισμό ούτε και πολεμική πείρα, αποφασίστηκε να μην επαναστατήσει η Κύπρος, αλλά να προσφέρει μόνο βοήθεια.

Όταν ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση, οι Τούρκοι διέταξαν τον αφοπλισμό των Κυπρίων. Ταυτόχρονα ο Τούρκος διοικητής Κουτσιούκ Μεχμέτ ζήτησε στρατιωτικές ενισχύσεις για να αποτρέψει πιθανή Επανάσταση της Κύπρου. Επίσης, ζήτησε να του δοθεί η έγκριση για εκτέλεση 486 προκρίτων και ανώτερων κληρικών, με τη δικαιολογία ότι έτσι θα σταματούσε κάθε μελλοντική εξέγερση των <Κυπρίων.

Η 9^η Ιουλίου 1821: Την 9^η Ιουλίου 1821 άρχισε η σύλληψη και εκτέλεση επισκόπων και προκρίτων από όλη την Κύπρο. Πρώτα θύματα ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και οι τρεις Μητροπολίτες: Πάφου Χρύσανθος, Κιτίου Μελέτιος και Κερύνειας Λαυρέντιος. Ακολούθως θανατώθηκαν άλλοι 470 Κύπριοι. Ο ποιητής *Βασίλης Μιχαηλίδης* από το Λευκόνοικο, εμπνευσμένος από το συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός, έγραψε πολύ αργότερα, στην κυπριακή διάλεκτο, το μεγάλο ποίημα «*Ενάτη Ιουλίου 1821*».

Σε μαυσωλείο που βρίσκεται πίσω από την εκκλησία της Παναγίας της Φανερωμένης, στην Παλιά Λευκωσία, τοποθετήθηκαν το 1930 τα οστά των αρχιερέων που εκτελέστηκαν την 9^η Ιουλίου του 1821.

Συμβολή των Κυπρίων στην Ελληνική Επανάσταση: Οι Κύπριοι βοήθησαν ηθικά και υλικά στην Ελληνική Επανάσταση του 1821. Συγκέντρωναν χρήματα και τρόφιμα τα οποία απέστειλαν στην Ελλάδα. Αρκετοί Κύπριοι κατατάχθηκαν στις τάξεις των αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης και πήραν σε πολλές μάχες.

II. ΠΗΓΕΣ:

1. Επιστολή του Αλέξανδρου Υψηλάντη προς τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό

«Μακαριώτατε και φιλογενέστατε Δέσποτα,
Ο φιλογενέστατος κύριος Δημήτριος Ίπατρος με βεβαίωσε για τη μεγάλη συνεισφορά που έχετε υποσχεθεί για το Σχολείο της Πελοποννήσου. Γι' αυτό ως γενικός Έφορος του σχολείου αυτού θεωρώ υποχρέωσή μου να σας ευχαριστήσω και να σας ενημερώσω ότι πλησιάζει η μέρα της έναρξης του Σχολείου. Για τον σκοπό αυτό στέλλω, λοιπόν, τον κύριο Αντώνιο Πελοπίδα, άντρα ενάρετο, φιλογενή και έμπιστο, για να σας βεβαιώσει και προσωπικά για την ανέγερση του ιερού αυτού Σχολείου. Βιαστείτε λοιπόν να στείλετε τόσο τη δική σας συνεισφορά όσο και τη συνεισφορά των ομογενών σας, είτε αυτή είναι χρηματική βοήθεια είτε είναι ζωτροφές, προς τον κύριο Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλο, ο οποίος βρίσκεται στην Παλαιά Πάτρα της Πελοποννήσου, συνοδευόντας [τη συνεισφορά] είτε με δικό σας άνθρωπο είτε με αυτόν που σας έχει φέρει την επιστολή.

Έχοντας βέβαιη την ελπίδα ότι θα φιλοτιμηθείτε και θα στείλετε μια γενναία εισφορά άξια του μεγάλου ζήλου και του πατριωτισμού, τόσο του δικού Σας όσο και του ποιμνίου σας, παραμένω με βαθύ σεβασμό και επικαλούμαι τις ευχές Σας

Πιστό τέκνο της Μακαριότητάς Σας

Αλέξανδρος Υψηλάντης
8 Οκτωβρίου 1820»

Χάρης Σταυρίδης, «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και το 1821», Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 6 (21 Μαρτίου 1999), σ.5.

2. Η πολιτική του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού και τα αντίποινα των Τούρκων

«Παρά τις προσπάθειες του Αρχιεπισκόπου να διαφυλάξει την ειρήνη στο νησί, οι τουρκικές αρχές ήταν αποφασισμένες να προχωρήσουν σε ενέργειες εκφοβισμού του λαού. Με αφορμή τις προκηρύξεις που διένειμε στη Λάρνακα ο Αρχιμανδρίτης Θεοφύλακτος Θησέας, ο κυβερνήτης Κουτσούκ Μεχμέτ κατήγγειλε στην Υψηλή Πύλη ότι οι Κύπριοι ετοίμαζαν επανάσταση, υποβάλλοντας ταυτόχρονα κατάλογο προγραφών επιφανών προσώπων. Με την έγκριση του αιτήματός του προχώρησε σε συλλήψεις, δημεύσεις περιουσιών και εκτελέσεις αρχιερέων και προκρίτων, αρχίζοντας με τον απαγχονισμό του Αρχιεπισκόπου και τον αποκεφαλισμό των Μητροπολιτών Πάφου, Κιτίου και Κερύνειας. Ακολούθησαν σφαγές και λεηλασίες.

Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός γνώριζε εκ των προτέρων ποια θα ήταν η τύχη του. Στον Άγγλο περιηγητή, Τζον Καρν, που τον επισκέφθηκε κατά τις παραμονές των γεγονότων, είπε: 'Ο θάνατός μου δεν απέχει πολύ. Γνωρίζω ότι δεν αναμένουν παρά την κατάλληλη ευκαιρία για να με θανατώσουν'. Παρά ταύτα αρνήθηκε να φύγει από το νησί για να σώσει τη ζωή του, λέγοντας ότι θα παρέμενε για να προσφέρει κάθε δυνατή προστασία στο λαό του, και να χαθεί μαζί του.

Ο Καρν χαρακτήρισε τον Κυπριανό ως τον 'τελευταίο σπινθήρα που ζωογονούσε τους Έλληνες'.

Ο Αρχιεπίσκοπος επιχείρησε να κρατήσει λεπτές ισορροπίες στη φιλοπατρία και τα αρχιεπισκοπικά του καθήκοντα, υποστηρίζοντας από τη μια την επανάσταση στην Ελλάδα, αλλά αποφεύγοντας ταυτόχρονα να αναμείξει την Κύπρο ενεργά σ' αυτήν. Όμως όποιες και να ήταν οι επιλογές του, οι περιστάσεις και τα πάθη δεν θα του επέτρεπαν να αποτρέψει την καταστροφή για το νησί. [...]

Χάρης Σταυρίδης, «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και το 1821», Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 6 (21 Μαρτίου 1999), σ.5.

3. Η συμμετοχή των Κυπρίων στην πολιορκία του Μεσολογγίου

«Πολλοί ήταν οι Κύπριοι που ενώθηκαν με τους πολιορκημένους Μεσολογγίτες και πολέμησαν μαζί τον Τούρκο κατακτητή. [...] Ο συνταγματάρχης Νικήτας Σταματελόπουλος βεβαιώνει με πιστοποιητικό του ότι ο καπετάν Ιωάννης ο Κύπριος και ο Παντελής Γεωργίου Ορφανός πολέμησαν στο Μεσολόγγι και είχαν μάλιστα τραυματιστεί. Ο Νικόλας Χατζησάββας έλαβε μέρος στην πολιορκία και έγινε γνωστός για την ψυχική του αντοχή. [...] Οι άμαχοι μέσα στο Μεσολόγγι τις παραμονές της Εξόδου ήταν 7 000. Απ' αυτούς σώθηκαν μονάχα 300. Οι αγωνιστές τον ίδιο καιρό ήταν 3 500. Απ' αυτούς οι 600 πληγωμένοι και άρρωστοι μείνανε στο Μεσολόγγι. Απ' αυτούς γλίτωσαν 1280 και ανάμεσα σε αυτούς ήταν και οι τρεις Κύπριοι [...] ο Χατζησάββας, ο Κοκκινόφτας και ο Πασαπόρτης. Ο Θεός τους βοήθησε να επιζήσουν και να επιστρέψουν στην Κύπρο μετά την απελευθέρωση. [...]».

Σάββας Πολυβίου Σάββα, «Κυπριακή Λεβεντιά στο Μεσολόγγι», Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 6 (21 Μαρτίου 1999), σ.14-15.

4. Ο αγωνιστής Ιωάννης Σταυριανός

«Ο Ιωάννης Σταυριανός γεννήθηκε στο χωριό Λόφου το 1804. Ο πατέρας του ήταν έμπορος κι από πολύ νέος ο Ιωάννης τον συνόδευε στα ταξίδια του. Κατά την αυτοβιογραφία του, το 1820, σ' ένα ταξίδι τους στην Αλεξανδρέττα μνήθηκαν και οι δύο στη Φιλική Εταιρεία. Μετά από αυτό το συμβάν ο Σταυριανός, με όση περιουσία είχε, πήγε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου όπου εξόπλισε επτά άνδρες, τέσσερις Κύπριους και τρεις Κρητικούς, και ξεκίνησαν μαζί για την επαναστατημένη Ελλάδα. Το 1823 κατατάχτηκαν στο σώμα του καπετάν Τζώρτζη Κύπριου [...]. Το 1825 κατατάχτηκε στον τακτικό στρατό με δύο από τους συντρόφους του και πήγαν στην Αθήνα. Έλαβε μέρος στις μάχες στο Χαϊδάρι, στο Καματερό και στον Πειραιά. Στη μεγάλη καταστροφή των Ελλήνων στο Φάληρο πιάστηκε αιχμάλωτος, αλλά με τη μεσολάβηση ενός Αρβανίτη δεν εκτελέστηκε μαζί με τους άλλους Έλληνες που είχαν συλληφθεί.»

Άκης Θεοδώρου, «Ο Ιωάννης Σταυριανός», Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 6 (21 Μαρτίου 1999), σ.11.

5. Πιστοποιητικό αγωνιστή του 1821 με την υπογραφή του Θ. Κολοκοτρώνη

«Ο κ. Μιχαήλ Κύπριος κατά το 1821 ήλθεν εις Πελοπόννησον μετά του μακαρίτου Καπετάν νικολή Ζέρβα και εστάθη υπό την οδηγίαν μου εις την πολιορκίαν Τριπολιτζάς. Επολέμησεν τόσο αυτός καθώς και οι σύντροφοί του με ανδρείαν εις τας μάχας του Βαλτέτζιου, Τρικόρφων και την φρακτήν της Γράνας, όπου επληγώθη βαρετά και ιατρεύθη εις Βιτίαν. Μετά την ανάρρωσίν του ήλθεν εις την πολιορκίαν και εστάθη μέχρι της αλώσεως αυτής. Επίσης εστάθη εις τας μάχας όλας κατά του Δράμαλη από την αρχήν έως το τέλος καθώς και εις Ναύπλιον έδειξεν ανδρείαν εις τας μάχας και γενναιότητα όθεν εις ένδειξιν τούτων όλων όντων δίδωμι αυτώ το παρόν μου και υποφαίνομαι.

Εν Ναυπλίω τη 8 Μαΐου 1833
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης»

Φίλιππος Λοΐζου, *Κύπριοι Αγωνισταί*, Λευκωσία, έκδ. Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου 1953, σ.110.